

Viron ja suomen samankaltaisuudesta ja oppimisesta sekä niiden vaikutuksesta virolaisten ja suomalaisten kanssakäymiseen

Annekatriin Kaivapalu

Turun yliopisto, Tallinnan yliopisto

annekai@utu.fi / kaivapa@tlu.ee

1. Suomen ja Viron kielisilta

Suomi-Viro kielisillalla tarkoitetaan tavallisesti naapurimaan kielen osaamista molemmilla puolilla Suomenlahtea. Viro ja suomi läheisinä sukukielinä ovat sekä sanastoltaan että rakenteeltaan melko samankaltaisia. Kieltenvälinen samankaltaisuus sekä kahden maan kulttuurinen ja maantieteellinen läheisyys helpottavat kielen oppimista ja virolaisten suomen ja suomalaisten viron kielen taito kehittyi siksi yleensä nopeammin kuin indoeurooppalaisten kielten puhujilla. Molemmissa maissa on perinteisesti ollut merkittävä määrä naapurin kielen osaajia.

Ensimmäinen tiedossa oleva viron ja suomen vertailu on peräisin vuodelta 1650 osana Michael Wexioniuksen pääasiassa historiaa ja maantiedettä käsittelevää teosta *Epitome descriptionis Sueciae, Gothiae, Fenningiae et subjectarum provinciarum* (Remes 2009, 23). 1800-luvun alusta lähtien on lähisukukielten vertailu ollut enemmän tai vähemmän olennainen osa viron ja suomen akateemista opetusta ja tutkimista. 1900-luvun alussa tiivistyivät yhteydet maiden välillä entisestään ja sen mukana muuttui naapurin kielen osaaminen kahden maan sivistyneistön piirissä yleiseksi. Viime vuosisadan jälkipuolella oli sukulaiskieli pakollinen osa suomen ja viron pääaineopiskelijoiden opetusohjelmaa. Sitä opiskeltiin laajasti myös kielikursseilla sekä Virossa että Suomessa. Suomen televisiosta tuli 1970–1980-luvulla pohjoisvirolaisille ikkuna ulkomaailmaan ja siitä syystä sen sukupolven suomen kielen taito on kaikkien ikäryhmien korkein, lähes neljännes heistä osaa suomea. (Tender & Soosaar 2017)

Viron uudelleen itsenäistymisen jälkeen laajeni suomen kielen opetus vauhdikkaasti Viron yleisivistäviin ja ammattikouluihin. Suomen kielen opettamisen huippuaikoina 1990-luvulla opiskeli virolaisissa yleisivistävissä kouluissa suomea noin 3000 ja ammattikouluissa noin 1500 oppilasta (SKAR 1997). Tämän vuosituhannen alun oppijamäärän vähenemisen jälkeen on suomen kielen opettaminen Virossa taas nousussa: koulutustilastojen visuaalisen tietokannan HaridusSilmin mukaan kouluissamme opiskelee tänä lukuvuonna suomea 1114 oppilasta. Uudet valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet (PRÕK 2011) mahdollistavat suomen kielen opettamisen toisena vieraana kielenä eli B-kielenä kuudennelta luokalta lähtien. Opetus- ja tiedeministeriön tietojen mukaan opetetaan suomea jo 12 peruskoulussa. Suomen kielen kolmantena vieraana eli C-kielenä opettamisen perinne on pitempi ja nyt on se mahdollista useammassa kuin 20 koulussa. Suomea opiskellaan myös valinnaisaineena. (Pärismaa 2018) Ensimmäiset kuudennelta luokalta aloittaneet suomenoppijat ovat nyt jo lukiossa. Suomea opetetaan pää- ja sivuaineena Tarton ja Tallinnan yliopistossa sekä kansalaisopistoissa ja kielikursseilla on kiinnostus jatkuvasti suuri. Kasvanut liikkuvuus kahden maan välillä on puolestaan lisäännyt suomen kielen osaajien määrää Virossa: vuonna 2011 piti itseään suomen kielen taitoisena 167 315 henkilöä eli 12,9 % väestöstä. Tuoreen Opetus- ja tiedeministeriön analyysin (Simmul 2017) mukaan on suomen osaajia vieläkin enemmän, 16%. Suomi on siten Virossa venäjän ja englannin jälkeen osaajien määrän kannalta kolmas vieras kieli. Myös työmarkkinoilla tarvitaan eniten englannin, venäjän ja suomen kielen taitoisia työntekijöitä.

Suomea osaavien lukumäärä Virossa vaihtelee kuitenkin merkittävästi sekä alueellisesti että ikäryhmittäin. Odotuksenmukaisesti se on korkein Harjumaalla (keskimäärin 18,75%, Viimsin kunnassa 30%), matalin Itä-Virumaalla (keskimäärin 2%, Narvassa 0,8%). Ikäryhmistä on suurin suomentaitoisten osuus 40–44- (24,7%) ja 35–39-vuotiaiden (24,6%) joukossa. Enemmän kuin 20% on suomen kielen osaajia myös ikäryhmissä 30–34 ja 45–49 vuotta. Sen sijaan nuorempien suomen taito on nopeasti vähentynyt: ikäryhmässä 25–29 vuotta on kielitaitoisten osuus vielä lähes 20 %, kun taas alle 20-vuotiailla jää se alle 15%. (Tender & Soosaar 2017) Suomen kielen oppijoiden motivaatio on tutkimustulosten mukaan (Õis 2014; Tender & Soosaar 2017) kuitenkin korkea. Tärkein syy opiskella suomea on toive osata suomen kieltä. Kysymykseen, mitä hyötyä on nyt ja/tai tulevaisuudessa suomen taidosta, vastattiin, että se mahdollistaa vuorovaikutuksen suomalaisten kanssa. Suomen opinnot valittiin siitäkkin syystä, että suomen kieli on mielekästä ja kiinnostavaa ja suomen opiskelu on hauskaa. (Õis 2014) Korostettiin myöskin Suomessa asumisen ja työskentelyn

mahdollisuutta sekä parempia mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Kummankin tutkimuksen mukaan suunnilleen kolmasosa näki valintaa tukevana tekijänä suomen ja viiron samankaltaisuuden, joka helpottaa opiskelua verrattuna saksaan ja venäjään.

Suomen tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomessa asui vuonna 2016 50 000 virolaista. Todellisuudessa virolaisten lukumäärä on ilmeisesti paljon isompi, joidenkin tietojen mukaan jopa 75 000. Viroa äidinkielenä opetetaan noin 20 kunnassa, opettajia on 35.¹ Oman äidinkielen opetukseen osallistuvien virolaisten oppilaiden määrä on viime vuosikymmenen aikana huomattavasti noussut: vuonna 2004 opiskeli viroa äidinkielenä 515 oppilasta, mutta vuonna 2014 jo 1214 (Latomaa 2018) ja viime tietojen mukaan jo noin 1500 oppilasta. Helsingissä Latokartanon koulussa opiskelee viro-suomi kaksikielisessä opetuksessa noin 100 oppilasta. Suurin osa viroa äidinkielenään opiskelevista asuu pääkaupungissa tai sen lähiympäristössä (Helsinki, Hyvinkää, Vantaa, Hämeenlinna, Tampere, Espoo). Vuonna 2015 aloitettiin Helsingin yliopistossa viiron kielen opettajien koulutus. Viiron kielen opetusta ja viironkielistä koulutusta Suomessa edistää Viironkielisen opetuksen seura (www.eestikeelsehariduseselts.fi). Seuran tavoitteena on taata viiron kielen ja kulttuurin jatkuvuus Suomessa sekä edistää, järjestää ja tukea viironkielistä koulutustoimintaa.

Viroa vieraana kielenä opetetaan Helsingissä Vuosaaren ala-asteella ja Varsinais-Suomessa Raisiossa Tahvion koulun 5. ja 6. luokilla sekä Lappeenrannan lukiossa ja Helsingin Sibelius-lukiossa. Helsingin yliopistossa opetetaan viroa pää- ja sivuaineena, Turun, Tampereen ja Oulun yliopistoissa sivuaineena. Viiron kielen opiskelu on jatkuvasti suosittua myös kansalaisopistoissa ja kielikursseilla. Aikuisille opettaa viroa vieraana kielenä kansalaisopistoissa ja seuroissa noin parikymmentä opettajaa, 10–40 oppilasta kullakin. Tuglas-Seuran kursseille osallistuu 300–350 viiron oppijaa vuodessa. Viiron tilastotietoihin verrattavaa tietoa suomalaisten viiron taidosta tiedossani ei kuitenkaan valitettavasti ole.

Naapurimaan kielen opettamisen ja oppimisen tärkeyttä molemmilla puolilla Suomenlahtea sekä sen relevanssia Suomen ja Viiron suhteissa, kulttuurin ymmärtämisessä ja talouden edistämiseksi on korostettu kahdessa Viiron ja Suomen yhteisraportissa (Jöerüüt & Ollila 2003; Okk & Blomberg 2008). Jatkuvan globalisoitumisen aikana, kun Englanti uhkaa yhä aggressiivisemmin kansalliskielten asemaa, tukee viiron ja suomen käyttö suomalaisten ja virolaisten keskinäisessä kommunikaatiossa kummankin kielen säilymistä. Läheisten

---

¹ Tuoreimmat tiedot on saatu Tuglas-Seuran kulttuurisihteerilta Järvi Lipastilta ja ovat likimääräisiä.

sukukielten samankaltaisuus, sen havaitseminen ja tiedostaminen tarjoaa muihin kieliin verrattuna suotuisan pohjan helpommalle ja nopeammalle kielen oppimiselle. Tässä kirjoituksessa esitellään toteutettuja ja tekeillä olevia tutkimuksia viron ja suomen keskinäisestä ymmärtämisestä ja kieltenvälisen samankaltaisuuden havaitsemisesta sekä pohdiskellaan, miten viron ja suomen samankaltaisuus vaikuttaa kahden maan väliseen liikkuvuuteen, maahanmuuttajien integroitumiseen ja kielelliseen identiteettiin sekä viro-suomi kaksikielisten lasten kielelliseen kehitykseen.

2. Viron ja suomen keskinäisestä ymmärtämisestä

Suurlähettiläs Jaakko Kalela, joka Viron uudelleen itsenäistymisen aikana toimi presidentti Mauno Koiviston kansliapäällikkönä, on kertonut Suomen presidentin vastauksesta sen ajan lukuisiin kysymyksiin viron ja suomen samankaltaisuudesta: „Me ymmärrämme kolmanneksen, kolmanneksen me ymmärrämme väärin ja kolmannesta me emme ymmärrä.“ Presidentin silloinen arvio perustui toki vain sukukielen käyttökokemukseen, mutta viime aikojen tutkimukset viron ja suomen keskinäisestä ymmärtämisestä ovat osoittaneet, että arvio pitää pääpiirteittäin paikkaansa.

Virolaisten suomen ja suomalaisten viron ymmärtämistä on tutkittu sekä yksittäisten sanojen että kokonaisen tekstin tasolla (Kaivapalu 2015). Tutkimukset toteutettiin Virossa ja Suomessa, tavoitteena selvittää, miten virolaiset ja suomalaiset ymmärtävät äidinkieltä pohjalta lähisukukieltä, kun tutkimukseen osallistujilla ei ole kohdekielen oppimis- eikä käyttökokemusta. Toisena tavoitteena oli tutkia, ymmärtävätkö virolaiset ja suomalaiset lähisukukieltä yhtä hyvin. Irtosanojen ymmärtämisen tutkimukseen osallistui 32 suomalaista oppilasta yhdestä Etelä-Savon lukiosta ja 47 virolaista oppilasta yhdestä Pohjois-Viron ja yhdestä Etelä-Viron lukiosta. Kokonaisen tekstin ymmärtämisen tutkimukseen osallistui 39 suomalaista opiskelijaa Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistoista ja 39 virolaista opiskelijaa Tallinnan yliopistosta. Kummankin tutkimuksen kohderyhmät ovat taustatekijöiden osalta hyvin verrattavissa. Sekä irtosanojen tutkimukseen osallistuneet lukiolaiset että kokonaisen tekstin ymmärtämisen tutkimuksen kohderyhmänä olleet yliopisto-opintojen alkuvaiheessa olevat opiskelijat sijoittuvat kognitiivisen kehityksen näkökulmasta nuorten aikuisten joukkoon. Myös osallistujien koulutus- ja kulttuuritausta sekä sosiaalinen tausta ja aikaisempi

kielitaito olivat samoja kuten testin suorittamistilannekin. Irtosanojen ymmärtämistestissä oli neljä ryhmää sanoja, joiden samankaltaisuusaste vaihteli:

- 1) sanoilla on suomessa ja virossa sama tai läheinen merkitys (esim. *kurssi – kurss, täti – tädi, naapuri – naaber*);
- 2) suomen ja viron sanojen kirjoitusasu on sama tai läheinen, mutta testisanat eroavat merkitykseltään, eli ns. petolliset ystävät (esim. *kalju – kalju ’kallio’, hallitus – hallitus ’home’, viineri – viiner ’nakki’*);
- 3) sanoilla on virossa ja suomessa sama semanttinen kenttä (esim. viron *vihmavari* ’sateenvarjo’ voisi olla suomalaiselle ymmärrettävä suomen sanan *vihma* ’seenevihm’ kautta, sillä molemmat jakavat samaa merkitystä eli molemmissa tapauksissa on kyse sateesta);
- 4) jonkun muun kielen avulla tunnistettavissa olevat laina- ja vierasperäiset sanat (esim. sm. *historia*, vir. *kostüüm*).

Tutkimustulosten pohjalta ilmeni, että lähisukukielisistä irtosanoista ymmärsivät molemmat osallistujaryhmät noin kolmanneksen, virolaiset oppilaat hieman enemmän, suomenkieliset oppilaat hieman vähemmän (taulukko 1).

Taulukko 1. Viron ja suomen irtosanojen ymmärtäminen: oikeiden vastausten prosenttiosuus

Osallistujaryhmä	Testisanaryhmä				
	Kirjoitusasultaan ja merkitykseltään samankaltaiset sanat	Kirjoitusasultaan samankaltaiset, mutta merkitykseltään erilaiset sanat	Sanoilla on jaettu semanttinen kenttä	Laina- ja vierasperäiset sanat	Keskiarvo
Virolaiset oppilaat (n = 47)	68,4	2,4	8,0	56,2	33,8
Suomalaiset oppilaat (n = 32)	43,6	4,7	24,2	35,3	27,0

Sekä virolaiset että suomalaiset oppilaat ymmärsivät parhaiten suomessa ja virossa kirjoitusasulta samankaltaisia sanoja, joilla on sama merkitys, toiseksi parhaiten lainasanoja ja vierasperäisiä sanoja. Eniten hankaluuksia aiheuttivat kirjoitusasultaan samankaltaiset, mutta merkitykseltään erilaiset petolliset ystävät. Virolaiset ymmärsivät paremmin virossa ja suomessa kirjoitusasulta samankaltaisia samamerkityksisisä sanoja sekä laina- ja

vierasperäisiä sanoja. Sanoja, jotka jakavat samaa semanttista kenttää ja joiden jokin merkityskomponentti on sama, ymmärsivät paremmin suomalaiset.

Kokonaisen tekstin ymmärtämistä käsittelevässä tutkimuksessa pyydettiin osallistujia lukemaan Viron ja Suomen suhteita käsittelevä kohdekielinen teksti (*Silta meren yli, Sild üle mere*), vastaamaan tekstiä koskeviin kysymyksiin, kääntämään tekstiä niin paljon kuin tiedot ja taidot mahdollistivat sekä reflektoimaan ymmärtämisprosessiaan ja siinä käytettyjä strategioita. Teksti oli käännetty Viron ja Suomen kontakteja käsittelevästä englanninkielisestä tekstistä „Bridge over the sea“ rinnakkain viron ja suomen kielelle siten, että kahden kielen rakenteet olisivat mahdollisemman samanakaltaisia: esimerkiksi kun toisessa kielessä ilmaistiin käännöksessä ajatusta lauseenvastikkeen avulla, toimittiin samoin myös toisessa kielessä, tai kun toisessa kielessä käytettiin sivulausetta, tehtiin sama toisessa kielessä (Muikku-Werner 2013, 236).

Tuloksista kävi taas ilmi (taulukko 2), että suunnilleen kolmasosa tai jopa puoletkin lähisukukielisestä tekstistä on virolaisille ja suomalaisille ymmärrettävä vain äidinkielen, muiden aikaisemmin opittujen kielten ja maailmantiedon pohjalta silloinkin, kun kohdekieltä ei ole aikaisemmin opiskeltu eikä asuttu kohdekielisessä ympäristössä.

Taulukko 2. Tekstinymmärtämiskysymysten vastausten kokonaispistemäärä

Osallistujaryhmä	Kysymys						
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	Yhteensä
Virolaiset opiskelijat	43	51	37,5	20	30	33	214,5
Suomalaiset opiskelijat	80	67	43	27,5	57	28,5	305
Mahdollinen maksimipistemäärä	117	78	73	117	117	117	619

Viron ja suomen keskinäinen ymmärtäminen ei ole kuitenkaan symmetristä. Suomalaiset ymmärtävät lähisukukielistä kokonaista tekstiä virolaisia paremmin ensisijaisesti oman äidinkielen viroa laajemman alueellisen, sosiaalisen ja historiallisen variaation johdosta:

[Yritin ymmärtää] sitomalla sanoja vanhaan suomeen tai sanontoihin (esim. *Soome lahe mõlemal kaldal* → kaldal → kaidal)

[Auttoivat] suomen puhekieli ja Turun murre.

Viron ja suomen keskinäisessä ymmärtämisessä nojaututaan siis ensisijaisesti näiden kielten, mutta myös muiden aikaisemmin opittujen kielten ja kohdekielen samankaltaisuuteen, ja yhdistetään se metalingvistiseen taitoon ja maailmantietoon. Kokonaisessa tekstissä tarkastellaan oletuksia lause-, kappale- ja tekstikontekstissa. Konteksti toimii tavallaan suodattimena, joka valikoi kielenkäyttäjän oletuksia niitä hyväksymällä tai hylkäämällä. (Kaivapalu 2015)

3. Kieltenvälinen samankaltaisuus ja sen havaitseminen

Minkä tahansa uuden kielen ymmärtämisen ja oppimisen lähtökohtana on kieltenvälisen samankaltaisuuden havaitseminen. Havaittu kieltenvälinen samankaltaisuus ei välttämättä ole sama kuin kielijärjestelmien todellinen typologinen etäisyys, sillä havaitseminen on erittäin henkilökohtaista ja riippuu paljolti kielenkäyttäjän aikaisemmista tiedoista ja kokemuksista (Ringbom 2007, 7–8, 24–26). Näin saattavat viron *kalad* ja suomen *kalat* olla toiselle kielenkäyttäjälle erittäin samankaltaisia, sillä vain yksi kirjain on erilainen, mutta toiselle erilaisia, sillä näissä on erilaiset kirjaimet.

Sitä, miten virolaiset ja suomalaiset kahden kielen samankaltaisuutta havaitsevat, jos heillä on aikaa ja mahdollisuutta sen tiedostamiseen, ja millaiset tekijät havaitsemiseen vaikuttavat, on jo jonkin verran tutkittu (Kaivapalu & Martin 2014; 2015; 2017). Koska tavoitteena oli keskittyä nimenomaan tietoisin samankaltaisuuden havaitsemiseen, käytettiin aineistonkeruumenetelmänä havaitsemistestiä. Testissä oli 48 paria samassa taivutusmuodossa olevia sanoja, joilla on molemmissa kielissä sama tai läheinen merkitys. Testisanojen valinnan pohjana oli muotojen todellinen samankaltaisuus (Remes 2009), joka varioi samanlaisuudesta satunnaisempaan samankaltaisuuteen seuraavasti:

- 1) sama vartalo, samat tunnukset ja päätteet: *kala+d – kala+t*
- 2) sama vartalo, eri tunnukset ja päätteet: *saar+te – saar+ien*
- 3) eri vartalo, samat tunnukset ja päätteet: *harrastuse+st – harrastukse+sta*
- 4) eri vartalo, eri tunnukset ja päätteet: *us+te – uks+ien*

Sanaparin ensimmäinen sana oli lähdekielinen, eli vironkielisten vastaajien testeissä viron-, suomenkielisten vastaajien testeissä suomenkielinen, ja toinen kohdekielinen, eli

vironkielisten vastaajien testeissä suomen-, suomenkielisten vastaajien testeissä vironkielinen.

Tutkimusaineisto kerättiin verkkokyselyn avulla. Tutkimukseen osallistui eri Viron ja Suomen yliopistoista 109 virolaista ja 115 suomalaista opiskelijaa, jotka eivät olleet asuneet sukukielisessä ympäristössä eivätkä lukeneet vastaavasti viroa tai suomea. Osallistujia pyydettiin arvioimaan testisanoja kolmiportaisella asteikolla samankaltaisiksi, melko samankaltaisiksi tai erilaisiksi. Osallistujia myös pyydettiin perustelevaan valintojaan sen selvittämiseksi, mitkä tekijät vaikuttavat samankaltaisuuden havaitsemiseen. Havaitun samankaltaisuuden mittaamiseksi kehitettiin samankaltaisuusindeksi: jokaisesta *samankaltainen*-vastauksesta annettiin kaksi pistettä, *melko samankaltainen* -vastauksesta yksi piste ja *erilainen*-vastauksesta nolla pistettä. Sen jälkeen jokaisen sanaparin pisteet laskettiin yhteen samoin kuin kaikkien samankaltaisten, melko samankaltaisten ja erilaisten vastausten pisteet. Toisin sanoin, mitä korkeampi on samankaltaisuusindeksi, sitä samankaltaisemmaksi osallistujat havaitsivat sanaparit. Vastaajien hieman erilaisen määrän takia tulokset on tasapainotettu (taulukko 3).

Taulukko 3. Virolaisten ja suomalaisten vastausten kokonaismäärä kolmiportaisella asteikolla ja havaitun samankaltaisuuden indeksi.

Ryhmä	Vastausten kokonaismäärä (tasapainotettu)			Havaitun samankaltaisuuden indeksi
	Samankaltainen	Melko samankaltainen	Erlainen	
Suomalaiset (n = 115)	1684,3	1631,3	1424,3	5017,4
Virolaiset (n = 109)	1125,7	2027,5	1550,5	4370,6

Tuloksista ilmenee, että suomalaiset ovat virolaisia alttiimpia havaitsemaan viron ja suomen taivutusmuotojen samankaltaisuutta. Virolaiset sen sijaan näkevät sanapareja pikemmin melko samankaltaisina kuin samankaltaisina tai erilaisina. Kieltenvälisen samankaltaisuuden tietoisuuden havaitsemisen tulokset tukevat siis edellä kuvattuja suomen ja viron ymmärtämistä käsittelevän tutkimuksen tuloksia. Osallistujien kommentit osoittavat, että samoin kuin ymmärtämistestissä tukeutuvat suomalaiset pääasiassa äidinkieltensä laajempaan alueelliseen ja

sosiaaliseen variaatioon sekä keskittyvät arvioissaan enemmän sanamuotojen kokonaiseen samankaltaisuuteen. Virolaiset puolestaan tukeutuvat pikemmin sanavartaloiden, taivutuspäätteiden ja monikon tunnusten samankaltaisuuteen. Suomenkielisten osallistujien havaitsemisprosessi näyttää reflektioiden pohjalta siis olevan pikemmin merkityskeskainen, vironkielisten osallistujien havaitsemisprosessi pikemmin muotoon keskittyvä. Samankaltaisuuden havaitsemisen määrään vaikuttavat tekijät ovat ensisijaisesti äidinkieleen liittyviä: tiedot äidinkielen historiallisesta, sosiaalisesta ja alueellisesta variaatiosta, rinnakkaisista taivutusmuodoista sekä esiintymisfrekvenssistä. Nimenomaan nämä tekijät aiheuttavat samankaltaisuuden tietoisin havaitsemisen assymetriaa kahden osallistujaryhmän välillä.

Suomen ja viron samankaltaisuuden tiedostamattoman havaitsemisen tutkimus on vasta alkuvaiheessa. On kuitenkin olennaista tietää, havaitaanko viron ja suomen samankaltaisuutta samalla tavalla myös silloin, kun tietoiseen analyysiin ja vertailuun ei ole aikaa.

Pilottitutkimuksessa, johon osallistui kuusi virolaista Tallinnan ja kuusi suomalaista Itä-Suomen yliopistosta, sovellettiin tiedostamattoman havaitsemisen tutkimiseen reaktioaikakoetta. Kokeessa käytettiin tutkimuskohteena samoja sanapareja kuin tietoisin havaitsemisen testissä ja niiden lisäksi muita viron ja suomen todellisia ja epäsanoina, joiden samankaltaisuusaste vaihteli samankaltaisuudesta erilaisuuteen. Suomalaisille oli ärsykkeenä viron- ja kohdesanana suomenkielinen sana, virolaisille ärsykkeenä suomen- ja kohdesanana vironkielinen sana. Koehenkilöille näytettiin kuvaruudulla alussa kuviota XXXXX, sitten lähisukukielistä ärsykettä (vastaavasti *hambaid* tai *hampaita*) ja sen jälkeen kohdesanaa (vastaavasti *hampaita* tai *hambaid*). Koehenkilön tehtävänä oli päättää, onko kohdesana todellinen sana (painaamalla W-näppäintä) vai epäsanana (painaamalla P-näppäintä).

Aikaisemmat tutkimukset (esim. Jiang 2012) ovat osoittaneet, että koehenkilöt reagoivat nopeammin, kun ärsyke ja kohdesana ovat samankaltaisia, kuin tilanteessa, jossa ärsyke ja kohdesana ovat erilaisia. Pilottitutkimuksen tulosten pohjalta tämä näyttää pitävänsä paikkaansa suomalaisten, muttei virolaisten osalta (tabel 4).

Taulukko 4. Suomalaisten ja virolaisten oikeiden vastausten reaktioaikojen keskiarvot samankaltaisuuskategorioittain

Samankaltaisuuskategoria	Oikeiden vastausten reaktioaikojen keskiarvo (ms)	
	Soomlased	Eestlased
Sama vartalo, samat tunnukset ja päätteet	786.96	947.84
Sama vartalo, eri tunnukset ja päätteet	826.96	873.62

Eri vartalo, samat tunnukset ja päätteet	984.44	978.42
Eri vartalo, eri tunnukset ja päätteet	896.97	903.35
Yhteensä	889.94	925.43

Vaikka tuloksiin on pienen osallistujamäärän takia syytä suhtautua erittäin varovaisesti, osoittaa suomalaisten lyhyempi reaktioaika parempaa samankaltaisuuden havaitsemista ja vahvistaa siten tietoisien samankaltaisuuden havaitsemisen tuloksia. Saman kokeen hieman kehitetympään versioon ja isomman osallistujaryhmän testaukseen pohjautuvan maisteritutkielman (Siilivask 2018) tuloksista ilmenee myöskin, että suomalaisten reaktioaikojen keskiarvo on virolaisia pienempi. Samoin osoittaa vironkielisten suomen- ja suomenkielisten vironoppijoiden kohdekielen käyttö oppijankielen korpusten teksteissä (Kaivapalu & Esilon 2011), että suomenkieliset oppijat käyttävät kohdekielen tuottamisessa vironkielisiä enemmän molemmissa kielissä samankaltaisia taivutusmalleja. Erityyppiset tutkimukset osoittavat siis, että kieltenvälisellä samankaltaisuudella on keskeinen rooli suomalaisten viron ja virolaisten suomen kielen käytössä, mutta suomalaiset ovat virolaisia alttiimpia tukeutumaan viron ja suomen samankaltaisuuteen.

4. Viron ja suomen käyttöalueet

Muuttoliike ei koskaan ole ilmiö sinänsä, erillään yhteiskunnallisista kehityssuuntauksista, vaan johtuu poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista tekijöistä (Eamets & Philips 2004). Viron ja Suomen muuttoliikkeen työntö- ja vetotekijät sekä syyt eroavat toisistaan merkittävästi. Virolaisten tärkeimmät Suomen muuton syyt 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa olivat etninen paluumuutto, avioliitto ja perheiden yhdistyminen (Pohjanpää et al. 2003; Liebkind et al. 2004). Euroopan Unioniin liittymisen jälkeen lisääntyi työ- ja opiskeluperäinen muutto (Praagli 2009, 75), mutta myös sukkulointi kahden maan välillä (Vanala 2012). Suomalaisten Viroon muuton syinä ovat opiskelu, työ ja eläkepäivien vietto, tukevinä tekijöinä arkielämän sujuvuus, byrokratian väheisyys ja matalampi hintataso verrattuna Suomeen (Moorats 2017, 30). Viron ja Suomen kielellinen ja kulttuurinen läheisyys on mainittu muuttoliikettä edistävänä tekijänä molempien maiden osalta (ks. esim. Praagli 2009, 75; Moorats 2017, 31). Kielten ja kulttuurien samankaltaisuus mahdollistaa helpommin molemminpuolisten kontaktien luomisen ja tekee naapurimaahan sopeutumisesta ja yhteiskuntaan integroitumisesta verrattuna muihin maihin psykologisesti kivuttomampaa.

Kielten samankaltaisuus vaikuttaa samalla lähde- ja kohdekielen käyttövalintoihin, sillä kahden kielen välinen kosketuspinta on isompi verrattuna geneettisesti tai typologisesti etäisempiin kieliin.

Suomeen muuttaneiden virolaisten kielenkäyttöä perheessä, virallisissa instituutioissa ja kommunikaatioverkostoissa on tarkasteltu Tampereen virolaisten kielenkäytön pohjalta (Praagli 2009, 77–86) ja Euroopan Komission rahoittaman kansain- ja tiedealueidenvälisen tutkimushankkeen „European Language Diversity for All“ (ELDIA) puitteissa (Praagli 2017). Tutkimuksen mukaan perheen sisäisiin kielivalintoihin vaikuttaa eniten kansallisuus. Perheissä, joissa molemmat puoliset ovat virolaisia, on keskinäinen pääkommunikaatiokieli viro, lukuun ottamatta tietyissä kommunikaatiotilanteissa eri syistä tapahtuvia siirtoja suomen kieleen. Suomen kielen elementtien siirtoa keskustelun pääkieleen viroon eli koodinvaihtoa tapahtuu sekä suullisessa (Praagli 2009) että kirjallisessa (Praagli 2016) vuorovaikutuksessa enimmäkseen leksikaalisella tasolla, erityisesti siirretään institutionaalisia sanoja (*maistraatti, poliisi*), kiittämis- ja pyytämis- sekä tervehdys- ja hyvästelyilmaisuja, interjektioita (*heippa, kiitos, moi* jne) ja kirosanoja (*perkele*) (Praagli 2017, 34).

Viro-suomi sekaperheissä on kommunikaatiokielen valinta heterogeenisempää, mutta kommunikaatiovälineenä dominoi kuitenkin enemmistökieli suomi. Viro, kohdemaan vähemmistökieli toimii kommunikaatiokielenä silloin, kun suomalainen puoliso osaa viroa, hänellä on kokemusta Virosta ja yhteydet sinne ja hän suhtautuu Viroon myönteisesti. Kotona käytettävän kommunikaatiokielen valintaan vaikuttaa myös Suomeen muuttamisen aika: 1990-luvulla saapuneet kallistuvat käyttämään kotikielenä suomea, myöhemmin saapuneet viroa. Kommunikaatiossa seuraavan sukupolven kanssa suurin osa virolaisista vanhemmista käyttää viroa, soveltamalla tietoisesti periaatetta „yksi vanhempi – yksi kieli“ tai käyttämällä perheensisäisen kommunikaation kielenä viroa myös silloin, kun toinen vanhemmista on suomalainen.

Kaksikielisen lapsen kielellisen kehityksen kulmakivenä on kaksikielisyyden asteittainen tiedostaminen ja sen seurauksena kielten pitäminen erillään (Hassinen 2002; ks. myös Teiss 2006, 2007; Jokela & Paulsen 2009). Tilanteessa, jossa vanhemmat noudattivat lasten kaksikielisyyttä kehittäessään johdonmukaisesti periaatetta „yksi vanhempi – yksi kieli“, ilmneni, että viro-suomi sekamuotoja esiintyi lasten puheessa enemmän kuin muiden kieliparien edustajilla (esim. englanti-saksa, englanti-ranska, englanti-norja, englanti-viro), sekamuodot ilmestyivät lasten puheeseen myöhemmin ja niiden käyttöaika oli pitempi. Kolmannen elivuoden aikana leksikaalisten sekamuotojen määrä lasten puheessa väheni,

mutta samana aikana suureni morfonologisten ja morfosyntaktisten sekamuotojen käyttö. Tämä tarkoittaa, että lapset tiedostivat kaksikielisyyttään alussa sanaston ja sen jälkeen kieliopin tasolla. Kahden kielen koodin yhdistämistä esiintyi sekä viron- että suomenkielisessä kontekstissa, kumpikaan kieli ei dominoinut. Kahden kielen kehityksen dynamiikkaa luonnehtii sekin, että sekamuotojen määrä vaihteli kielittäin, se oli välillä isompi toisessa ja sitten taas toisessa kielessä. Ensimmäisinä omaksuttiin virossa ja suomessa samankaltaiset ja vasta sen jälkeen erilaiset piirteet. Pisimpään säilyivät sekamuodot ilmauksissa, jotka ovat virossa ja suomessa osittain päällekkäisiä, ja ulkomuodoltaan samankaltaisissa, mutta silti merkitykseltään erilaisissa sanoissa ja kieliopillisissa rakenteissa.

Perheensisäiset kielivalinnat saattavat ajan mittaan muuttua ja viro voidaan korvata suomella ensisijaisesti toisen sukupolven aloitteesta. Mitä nuorempia lapsia on perheessä, sitä todennäköisemmin tulee suomi kotiin koulun ja ystävien kautta (Tarnanen & Suni 2005, 16). Keskinäisessä vuorovaikutuksessa toinen sukupolvi käyttää enimmäkseen suomea.

Työpaikalla käytetään pääasiassa suomea, mutta myös viroa kommunikaatiossa sekä virolaisten että suomalaisten työtovereiden tai asiakkaiden kanssa. Niin ollen suomen kielellä on pikemmin formaalin ja virolla informaalin kommunikaatiokielen rooli. Omassa yrityksessä työskentelevien virolaisten kielivalinnat johtuvat enimmäkseen asiakkaiden etnisestä taustasta. Virallisissa instituutioissa kuten työvoimatoimistossa, verotoimistossa, pankissa ja eri palveluissa on kommunikaatiokieli poikkeuksetta suomi.

Kommunikaatioverkostoissa ja lähikontakteissa sen sijaan käytetään ensisijaisesti viroa, mutta muut keskustelukumppanit, keskustelutilanne ja -aihe sanelevat usein valinnan viron ja suomen välillä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa on keskustelukumppaneiden joukossa sellaisia, jotka eivät osaa viroa, käytetään kohteliaisuudesta suomea. Viro-suomi avioliitoille on ominaista pienempi viron- ja suurempi suomenkielisten kontaktien määrä. Suomenkielisempiä ovat myös niiden virolaisten verkostot, jotka osasivat suomea jo ennen muuttamista Suomeen tai omaksuivat suomen kielen kieliympäristöstä. Monien tutkimusten tulokset (Pohjanpää *et al.* 2003; Liebkind *et al.* 2004; Tarnanen & Suni 2005) osoittavat, että vain yksittäisissä tapauksissa virolaiset eivät ole mukana suomalaisten kommunikaatioverkostoissa, puolella virolaisista ovat kaikki tai on suurin osa ystävästä suomalaisia. Praaklin tutkimuksen mukaan (2009, 86) Suomen virolaiset osoittautuivat siis kielenkäytöltään melko heterogeenisiksi eivätkä muodostaneet yhtenäistä vähemmistöryhmää.

Myös Viroon muuttaneiden suomalaisten osalta todetaan (Moorats 2017, 31), että maahanmuuttajaryhmänä heitä luonnehtii kielten ja kulttuurien samankaltaisuudesta johtuva sujuvampi integraatio Viron yhteiskuntaan. Kiinnostus viron kieleen ja kulttuuriin saattaa olla Viroon muuton aiheuttaja, ja johtaa lopulta opiskeluun virolaisissa korkeakouluissa. Vaikka kaikki tutkimukseen osallistuneet eivät osanneet viroa, korostettiin vastauksissa haastattelukysymykseen viron kielen osaamisen tarpeellisuudesta, että ilman kielitaitoa on vaikeaa löytää läheisiä yhteyksiä virolaisiin, liittyä kommunikaatioverkostoihin sekä ymmärtää viron yhteiskuntaa ja kulttuuria. Kielitaitoiset hoitavat arkiasionnin kuten lääkärin vastaanoton, kaupassa ja kirjastossa käynnin ja arkikeskustelut virolaisten kanssa viroksi. Kaikki vastaajat korostivat myöskin, että viron osaaminen vaikuttaa positiivisesti virolaisten suhtautumiseen heihin (Moorats 2017, 33):

„Oli tavallaan pakko oppia (viron) kieltä, koska aluksi mulla ei ollut mitään, sit oli vähän sellainen yksinäinen tunne. Nykyisin puhun hyvin viroa, se helpottaa tosi paljon. Vaikka englannilla pärjäisi, niin ihmisten suhtautuminen on aivan erilainen, kun puhuu viroa. Kaikki on yllättyneitä – suomalainen on muuttanut tänne asumaan ja puhuu viroa.“

Virolaiset eivät pidä siis suomalaisten viron kielen taitoa Virossa yhtä itsestään selvänä kuin pidetään virolaisten suomen taitoa Suomessa. Virossa asuvat suomalaiset käyttävätkin jokapäiväisessä kommunikaatiossa suomea enemmän kuin viroa ja enemmistö heidän tutuistaan ja ystävästään ovat suomalaisia. Osallistuminen suomenkielisiin kommunikaatioverkostoihin tarjoaa ryhmään kuulumisen tunteen, joka pohjautuu yhteiseen äidinkieleen ja tosiasiaan, että kaikki osallistujat ovat Virossa maahanmuuttajia. Kuitenkin nekin vastaajat, jotka eivät käytä viroa aktiivisesti, mainitsivat, että ymmärtävät viroa. Ne suomalaiset, jotka ovat muuttaneet Viroon omien toiveidensa ja kiinnostuksensa vuoksi, ovat alttiimpia ottamaan yhteyttä virolaisiin ja osallistumaan kommunikaatioverkostoihin kuin ne, jotka ovat tulleet työn tai avioliiton takia. Jälkimmäiset rajoittuvat enemmän vanhoihin lähikontakteihin (Hyvönen 2009, 75) ja saattavat sen takia tuntea itsensä useammin yksinäisiksi (Moorats 2017, 32). Virolaisten kanssa naimisissa olevat vastaajat totesivat, että ovat juuri avioliiton kautta tutustuneet virolaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä ymmärtävät sitä paremmin.

Virossa asuvien suomalaisten haastattelujen pohjalta voidaan siis väittää, että ne, jotka osaavat hyvin viroa, näkevät sen Virossa asuessaan olennaisena etuna. Samalla ne, joiden

viron taito on heikompi tai jotka eivät osaa viroa ollenkaan, eivät koe, että se vaikuttaisi heidän elämäänsä jotenkin negatiivisesti, sillä heidän kommunikaatioverkostonsa koostuvat pääasiassa suomalaisista.

5. Reseptiivisen monikielisuuden mahdollisuudesta ja tarpeesta viro-suomi vuorovaikutuksessa

Lähisukukielten kielijärjestelmät ovat sen verran samankaltaisia, että on mahdollista ymmärtää kohdekieltä ainakin osittain ilman opiskelua tai merkittävää kielenkäyttökokemusta. Kieltenväliseen samankaltaisuuteen perustuu Euroopassa monella alueella (esim. ruotsi, tanska, norja ja islanti Skandinaviassa; saksa, hollanti ja friisi; tšekki, slovakki ja sorbi; romaaniset kielet) kommunikaatiossa laajasti käytössä oleva reseptiivinen monikielisyys. Kyseessä on monikielinen kommunikaatiotapa, jolloin keskusteluun osallistujat puhuvat äidinkieltään ja kieltenvälisen samankaltaisuuden nojalla ymmärtävät keskustelukumppanin kieltä (Zeevaert & ten Thije 2007). Keskustelukumppanin kohdekielen produktiivinen taito saattaa tässä tilanteessa olla eritasoinen, myöskin erittäin heikko tai puuttua kokonaan. Tutkimustulokset (Hendriks & van Mulken 2015) osoittavat, että sellainen kommunikaatio on tehokkaampi ja tarkempi kuin englannin käyttö *lingua francana* tai kummankin osallistujan puhuminen toisen osallistujan äidinkielellä silloinkin, kun toinen osallistuja osaa kieltä erittäin hyvin.

Vaikka viro ja suomi eivät ole sanastoltaan yhtä samankaltaisia kuin esimerkiksi skandinaaviset kielet², tarjoaa kielijärjestelmien samankaltaisuus hyvän pohjan keskinäiseen ymmärtämiseen silloinkin, kun keskustelukumppanin kieltä ei osata. Vaikka englannin kielen käytön laajeneminen yleisesti hyväksyttynä kommunikaatiokielenä on viime aikoina muokannut nuoremman sukupolven kommunikaatiokäyttäytymistä, on virolaisten ja suomalaisten jokapäiväisessä kommunikaatiossa reseptiivisen monikielisuuden periaatteita noudattava perinne pitkäaikainen ja tavallinen. Molemmissa kielissä on runsaasti ainesta, jota on mahdollista ymmärtää oman kielen pohjalta, varsinkin kun jokapäiväisessä

---

² Wilbert Heeringan toistaiseksi julkaisemattoman tutkimuksen perusteella on sadan frekventimmän sanan joukossa viron ja suomen samaa alkuperää olevia sanoja yhtä paljon kuin ruotsin ja englannin välillä eli suunnilleen 30 %.

kommunikaatiossa vuorovaikutus toimii kaikkia yksityiskohtia tarkalleen ymmärtämättäkin. Viron ja suomen keskinäistä ymmärtämistä käsittelevät tutkimukset (Härmävaara 2013; 2014) osoittavatkin, että virolaiset ja suomalaiset rakentavat ryhmäkeskustelussa yhteistä keskustelukoodia yhdistämällä kummankin kielen elementtejä ja käyttämällä vertailuun pohjautuvia tietoja kielten ääntämisestä, morfologiasta ja sanastosta. Kahden kielen sekamuotojen käyttö saman keskusteluvuoron sisällä osoittautui laajemmaksi kuin skandinaavisissa kielissä. Sellaisten kompromissimuotojen tavoitteena ei ole vain keskinäinen ymmärtäminen, vaan myös kielellä leikkiminen ja monikielisen ryhmäidentiteetin rakentaminen. Kielten samankaltaisuudesta ollaan siis erittäinkin tietoisia kuten myös mahdollisista riskisanoista, petollisista ystäväistä, joiden pintapuolisen samankaltaisuuden takana piileskelee eri merkitys. (Härmävaara 2013, 82) Kielten todellinen samankaltaisuus ei tietenkään ole keskustelukumppaneiden käytössä välittömästi, vaan osallistujat tulkitsevat sanottua ja reagoivat sen pohjalta nojaten havaittuun ja oletettuun samankaltaisuuteen (Ringbom 2007; Kaivapalu & Muikku-Werner 2010). Jotta reseptiivisen monikielisuuden periaate toteutuisi, on osallistujien oltava tietoisia siitä ja suostuttava tätä periaatetta käyttämään (Braunmüller & Zeewaert 2001, 2–5; Ribbert & ten Thije 2007, 78). Monikielinen kommunikaatio on ilmiönä huomattavasti laajempi kuin kieltenvälisen samankaltaisuuden havaitseminen ja keskustelun laatu saattaa lisätä keskinäistä ymmärtämistä merkittävästi. Vaikka viitatussa tutkimuksessa viron ja suomen kielen käyttö reseptiivisen monikielisuuden periaatteiden mukaan ei aiheuttanut ymmärtämisvaikeuksia, keskustelukumppanin äidinkielen produktiivinen taito edisti yksityiskohtien ymmärtämistä huomattavasti (Härmävaara 2014: 239).

6. Päätelmät ja tiivistelmä

Viron ja Suomen kielellinen ja kulttuurinen samankaltaisuus on kummankin maan osalta mainittu muutoliikettä edistävänä tekijänä: keskinäisten kontaktien luominen ja yhteiskuntaan integroituminen on psykologisesti helpompaa. Virolaisten ja suomalaisten tiiviin kanssakäymisen eri muotojen tukipilari on kieltämättä kielisukulaisuudesta johtuva kielten samankaltaisuus, joka mahdollistaa sen, että merkittävä osa naapurin kielestä voidaan ymmärtää ilman aikaisempaa opiskelua ja kosketusta kieleen. Lähisukukielen ymmärtäminen pohjautuu kieltenvälisen samankaltaisuuden havaitsemiseen: kielenkäyttäjälle ei ole

olennaista vain kielellisten ilmiöiden todellinen samankaltaisuus, vaan se, mitä ja miten hän samankaltaiseksi havaitsee. Kieltenvälisen samankaltaisuuden havaitseminen on erittäin henkilökohtaista, se riippuu kielenkäyttäjän ominaisuuksista ja aikaisemmista kokemuksista, ja siten edellytyksenkin uuden kielen ymmärtämiselle ja tuottamiselle ovat erilaiset. Naapurimaassa asuessa ympäristön kielen taitotaso määrittelee, millaisiksi muotoutuvat kommunikaatioverkostot ja miten identiteetti säilyy tai muuttuu.

Virolaiset ja suomalaiset eivät havaitse kahden lähisukukielen samankaltaisuutta kuitenkaan ihan samalla tavalla. Suomalaiset ovat virolaisia alttiimpia sekä tietoisesti että tiedostamatta havaitsemaan viron ja suomen samankaltaisuutta, sillä he ovat tietoisia äidinkieltensä sosiaalisesta, alueellisesta ja historiallisesta variaatiosta. Kieltenvälisen samankaltaisuuden parempi havaitseminen puolestaan johtaa parempaan tekstinymmärtämiseen sekä virossa ja suomessa samankaltaisten rakenteiden käyttöön ottamisessa. Kielten samankaltaisuus vaikuttaa myös viro-suomi kaksikielisten lasten kielelliseen kehitykseen: ensimmäisinä omaksutaan virossa ja suomessa samankaltaiset ja sen jälkeen erilaiset piirteet. Kaikkein kauimmin säilyvät sekamuodot kahdessa kielessä osittain päällekkäisissä tai ulkomuodoltaan samankaltaisissa, mutta merkitykseltään erilaisissa kielellisissä ilmiöissä.

Viron ja suomen samankaltaisuus ja varsinkin sen havaitseminen tarjoavat suotuisan pinnan reseptiiviselle monikielisyydelle eli kommunikaatiotavalle, jossa keskustelun osallistujat käyttävät äidinkieltään ja ymmärtävät sen, muiden aikaisemmin opittujen kielten ja maailmantiedon pohjalta keskustelukumppania ilman, että produktiivinen taito olisi välttämättä tarpeellinen. Reseptiivisen monikielisyyden periaatteita on syytä tiedostaa ja käyttää jokapäiväisessä viro-suomi vuorovaikutuksessa tähänastista huomattavasti enemmän, sillä ne ovat ensimmäinen askel perehtymisessä naapurimaan kieleen ja kulttuuriin. Käyttämällä keskinäisessä kommunikaatiossa ensi silmäyksellä yksinkertaiselta vaikuttavan *lingua francan* sijasta viroa ja suomea tuemme kahden suomalais-ugrilaisen kansalliskielen säilymistä.

Kirjandus

- Braunmüller, Kurt & Ludger Zeevaert (2001). *Semikommunikation, rezeptive Mehrsprachigkeit und verwandte Phänomene. Eine bibliographische Bestandaufnahme*. Hamburg: Universität Hamburg, Sonderforschungsbereich Mehrsprachigkeit.
- Eamets, Raul & Kaia Philips (2004). *Tööjõu vaba liikumine Euroopa Liidus ja selle mõju Eesti tööturul*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Hassinen, Sirje (2002). *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Hendriks, Berna & Margot van Mulken (2015). Effective communication modes in multilingual encounters: Comparing alternatives in Computer Mediated Communication. *Multilingua* 36 (1), 89–111.
- Härmävaara, Hanna-Ilona (2013). Kielten samankaltaisuus monikielisen suomalais-virolaisen vuorovaikutuksen resurssina. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 23, 60–88.
- Härmävaara, Hanna-Ilona (2014). Facilitating mutual understanding in everyday interaction between Finns and Estonians. *Applied Linguistics Review* 5 (1), 211–245.
- Hyvönen, Heli (2009). *Lähellä mutta niin kaukana. Tutkimus naisten muuttoliikkeestä Suomen ja uudelleen itsenäistyneen Viron välillä*. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Jiang, Nan (2012). *Conducting Reaction Time Research in Second Language Studies*. New York and London: Routledge.
- Jokela, Hanna & Paulsen, Geda (2009). Võtke minust eesmärki! Monikielinen lapsi rakenteita yhdistämässä. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 19, 61–75.
- Jõerüüt, Jaak & Esko Ollila (2003). *Eesti ja Soome Euroopa Liidus. Soovitused*. http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/437/Eesti_soome_%20ek.pdf. Viimati külastatud 5.2.2018.
- Kaivapalu, Annekatrin (2015). Eesti ja soome keele vastastikune mõistmine üksiksõna- ja tekstitasandil: lingvistilised tegurid, mõistmisprotsess ja sümmeetria. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 55–74.

Kaivapalu, Annekatrin & Pille Eslon (2011). Onko lähisukukielen vaikutus suomen ja viron omaksumiseen symmetristä? Korpuspohjaisen tutkimuksen tuloksia ja haasteita. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 21, 132–153.

Kaivapalu, Annekatrin & Maisa Martin (2014). Measuring Perceptions of Cross-Linguistic Similarity between Closely Related Languages: Finnish and Estonian Noun Morphology as a Testing Ground. Heli Paulasto, Lea Meriläinen, Helka Riionheimo & Maria Kok (eds.), *Language Contacts at the Crossroads of Disciplines*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 283–318.

Kaivapalu, Annekatrin & Maisa Martin (2015). Kuidas mõjutab emakeel keeltevahelise sarnasuse tunnetamist. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 60, 74–100.

Kaivapalu, Annekatrin & Maisa Martin (2017). Perceived similarity between related languages: strings of letters or morphological units? *Nordic Journal of Linguistics* 40 (2), 149–174.

Kaivapalu, Annekatrin & Pirkko Muikku-Werner (2010). Reseptiivinen monikielisyys: miten suomenkielinen oppija ymmärtää viroa äidinkiellensä pohjalta? *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 20, 68–96.

Latomaa, Sirkku (2018). *Oman äidinkielen opetus: nykytilanne ja tulevaisuus*. Esitelmä opetus- ja kulttuuriministeriön seminaarissa koskien kielivarannon monipuolisuutta ja kielitaidon kehittämistarpeita 24.8.2017.

Liebkind, Karmela, Simo Mannila, Inga Jasinskaja-Lahti, Magdalena Jaakkola, Eve Kyntäjä & Anni Reuter (2004). *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen*. Helsinki: Gaudeamus.

Moorats, Laura (2017). *Suomalaisten siirtolaisuudesta uudelleen itsenäistyneeseen Viroon*. Bakkalaureustutkielma. Tallinna: Tallinnan yliopisto.

Muikku-Werner, Pirkko (2013). Vironkielisen tekstin ymmärtäminen suomen kielen pohjalta. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 23, 210–237.

Okk, Gunnar & Jaakko Blomberg (2008). *Eesti ja Soome koostöö võimalused*.

http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/437/Eesti_Soome_koostoo_online.pdf. Viimati külastatud 5.2.2018.

Pohjanpää, Kirsti, Seppo Paananen & Mauri Nieminen (2003). *Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002*. Elinolot 2003: 1. Helsinki: Tilastokeskus.

Praakli, Kristiina (2009). *Esimese põlvkonna Soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine*. Tartu: Tartu Ülikool.

Praakli, Kristiina (2016). Koodivahetuse mitu nägu. – Reili Argus & Anna Verschik (toim), *Keelekontaktide ja mitmekeelsuse keelelised, sotsiaalsed ja kognitiivsed aspektid. Philologia Estonica Tallinnensis* 1. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 126–151.

Praakli, Kristiina (2017). *Eesti keel Soomes. ELDIA uuringuaruanne*. Studies in European Language Diversity 29.2. Mainz, Wien, Helsinki, Tartu, Mariehamn, Oulu, Maribor. <https://services.phaidra.univie.ac.at/api/object/o:591057/diss/Content/get>. Viimati külastatud 7.6.2018.

PRÕK (2011). *Põhikooli riiklik õppekava*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020> . Viimati külastatud 15.2.2018.

Pärismaa, Sirje (2018). Kas paneme Soome silla tugevuse proovile? *Õpetajate Leht* 9.3.2018. <http://opleht.ee/2018/03/kas-paneme-soome-silla-tugevuse-proovile/>. Viimati külastatud 9.3.2018.

Remes, Hannu (2009). *Muodot kontrastissa. Suomen ja viron vertailevaa taivutusmorfologiaa*. Oulu: Oulun yliopisto.

Ribbert, Anne & Jan D. ten Thije (2007). Receptive multilingualism in Dutch-German intercultural team cooperation. Jan D. ten Thije & Ludger Zeevaert (eds.), *Receptive Multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. Amsterdam: John Benjamins, 73–102.

Ringbom, Håkan (2007). *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.

Siilivask, Kadri (2018). Viron ja suomen taivutusmorfologian samankaltaisuuden tiedostamaton havaitseminen. Maisterintutkielma. Talinnan yliopisto, humanistinen tiedekunta.

Simmul, Liis (2017). *Võõrkeelte oskuse roll tööturul*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/keelteoskuse_oll_tooturul_veebr2018.pdf .

Viimati külastatud 27.2.2018.

SKAR (1997). *Soome keele aineraamat. Rootsi keele aineraamat*. Tallinn: Haridusministeerium.

Zeevaert, Ludger & Jan D. ten Thije (2007). Introduction. Jan D. ten Thije & Ludger Zeevaert (eds.), *Receptive Multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. Amsterdam: John Benjamins, 1–21.

Tarnanen, Mirja & Minna Suni (2005). Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. Seppo Paananen (toim), *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 9–21.

Teiss, Kristiina (2006). Suhtlusstrateegiad eesti-soome kakskeelsust omandava lapse segakoodis. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2*, 251–269.

Teiss, Kristiina (2007). Varhaislapsuuden merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä ja kaksikieliseksi kehittyemisessä. – Sirkku Latomaa (toim), *Oma kieli kullin kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen*. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima OY, 16–26.

Tender, Tõnu & Sven-Erik Soosaar (2017). Eesti-soome keelesild XXI sajandil. *Keel ja Kirjandus* 10, 753–770.

Vanala, Hanna-Liina (2012). Koti Virossa, työ Suomessa. Tutkimus Suomessa työssäkäyvien virolaisten yllirajaisesta arjesta kahden maan välillä. Pro-gradu tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Õis, Ülle (2014). 6.–8. klasside õpilaste soome keele õppimise motivatsioon ja soome keele õppes kasutatavad enesemotiveerimise strateegiad. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.